

zawężenie obowiązywania art. 16 Ustawy Zasadniczej do obszaru RFN (ss. 183 - 185).

Również założenie ewentualnego utworzenia w przyszłości związku obu państw niemieckich nie stoi — zdaniem autora — na przeszkodzie uznaniu dwóch odrębnych obywatelstw: NRD i RFN.

Pełne omówienie pracy K. H. Bauera przekracza ramy niniejszej recenzji. Zasygnalizowano w niej tylko najbardziej ważne wnioski autora. Na podkreślenie zasługuje raz jeszcze fakt, iż jest to jedna z niewielu prac zachodniemieckich uzasadniających istnienie dwóch odrębnych obywatelstw w dwóch odrębnych państwach niemieckich. Ma ona istotne znaczenie dla dalszych badań tej problematyki. Choć autor rozpatruje ów problem w aspekcie dwóch państw niemieckich, jego tezy rzutują także na nadal kontrowersyjne zagadnienie obywatelstwa w stosunkach RFN—PRL.

Jolanta Koprucka

TERESA PUSYLEWITSCH: *Die Rechtsstellung des Ausländers in Polen. Schriftenreihe zur Rechtsstellung des Ausländers in den sozialistischen Staaten.* Tom 3. Nomos Verlagsgesellschaft. Baden-Baden 1976, 288 ss.

Prof. dr Dietrich Loeber, dyrektor Instytutu Prawa, Polityki i Spraw Społecznych Państw Socjalistycznych na Uniwersytecie w Kilonii jest wydawcą serii wydawnictw o stanowisku prawnym cudzoziemca w tych właśnie państwach. W 1976 r. ukazał się tom trzeci tej serii pióra wyżej wymienionej autorki na temat stanowiska prawnego cudzoziemca w Polsce. Poprzedni tom dotyczył Węgier, nie wynika niestety z książki, do jakiego kraju odnosił się tom pierwszy, napisany — podobnie jak drugi — przez obywatela państwa, którego dana praca dotyczy. Inaczej przedstawia się sprawa z omawianą pracą o Polsce — autorka jest obywatelką Republiki Federalnej Niemiec, czego już pisownia jej słowiańskiego nazwiska pozwala się domyślać. Podziw i uznanie budzi fakt, że taka książka wyszła spod ręki obcej tym bardziej, że jest to rzecz z dużą ogólną prawniczą erudycją i wielką znajomością przedmiotu napisana.

Specjalizacja panuje niemal wszechwładnie — każdy pilnuje własnej dziedziny i zagłada na cudze podwórko tylko wtedy, gdy chodzi o problemy graniczne. Omawiany temat wymaga zupełnie innego podejścia. Analiza stanowiska prawnego cudzoziemca w Polsce wkracza we wszystkie gałęzie prawa. Autorka wykorzystwała nie tylko całe ustawodawstwo, lecz także obszerną literaturę przedmiotu — oczywiście głównie polską — która została wskazana w przypisach i poza tym zestawiona na końcu książki w bibliografii. Nie jest to pierwsza jej praca o Polsce. Autorka studiowała zagadnienie stanowiska prawnego cudzoziemca korzystając z materiałów znajdujących się w Polsce, gdzie kilka razy przebywała, korzystała też z pomocy polskich pracowników naukowych, zabierając głos na łamach czasopism w sprawach dotyczących polskiego prawa. Była niewątpliwie osobą wysoce powołaną do napisania tej obszernej pracy.

Pierwszy problem poruszony w omawianej książce to podstawy prawne statusu cudzoziemca w Polsce — zagadnienia: obywatelstwa polskiego, zawartych w konstytucji — praw i obowiązków obywatelskich, przybycia cudzoziemca do Polski i jego pobytu (rozdział 1). Następne trzy rozdziały poświęcone są trzem problemom —

stanowisku prawnemu cudzoziemca w zakresie prawa cywilnego, stanowisku w pewnych dziedzinach systemu prawnego (chodzi tu o wykonywanie zawodu, działalność gospodarczą, problemy dewizowe i obrót towarowy, podatki, transport i komunikację), wreszcie w prawie karnym, także karno-administracyjnym.

Wydoby autorki są bardzo wnikliwe, zawierające wiele szczegółów. Nieraz musi ona zrezygnować ze szczegółowej analizy w obliczu bogactwa przepisów i ograniczyć się do ogólnej syntezy. Tak właśnie postępuje przy omawianiu konwencji międzynarodowych: „dla problematyki cudzoziemca są szczególnie ważne zawarte przez Polskę z poszczególnymi państwami umowy międzynarodowe w sprawach socjalnego zabezpieczenia”. Tu wymienia autorka kilka umów, które uważa za szczególnie ważne. Należałoby także wymienić konwencję między rządem PRL a rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii o świadczeniach zdrowotnych z 27 lipca 1967 r., ratyfikowaną przez Radę Państwa (Dz.U. 1970 poz. 1). Uprawnia ona obywatela polskiego do świadczeń społecznej służby zdrowia w W. Brytanii, a posiadacza karty medycznej Zjednoczonego Królestwa do takich samych świadczeń w Polsce. Konwencja ta obowiązuje nadal.

Wspomniano już, że omawiana książka ukazała się w 1976 r. Autorka uwzględniła przepisy prawne według stanu z 1 stycznia 1975 r.; od tego czasu minęły już przeszło trzy lata. Systemy prawne podlegają w szczegółach częstym zmianom. Wydaje się, że stanowisko prawne cudzoziemca powinno wykazywać pewną stałość ze względu na niemałe trudności związane z zapoznawaniem się z prawem innych państw. Tak jednak nie jest. Przegląd ostatnich roczników „Dziennika Ustaw” (z braku miejsca pomijamy tu „Monitor Polski”) obrazuje dobitnie te przemiany. Nie zajmujemy się zmianą konstytucji z 10 lutego 1976 — chociaż nasza ustawa zasadnicza stała się też przedmiotem rozważań autorki — ale tylko tymi przepisami, które wyraźnie obcokrajowców dotyczą.

Niewielkie były zmiany w 1975 r. Na podstawie ustawy o dwustopniowym podziale administracyjnym z 28 maja 1975 r. szereg kompetencji naczelników powiatów przeszło na wojewodów także w zakresie prawa o obywatelstwie (rozp. R.M. z 30 V 1975 Dz.U. poz. 94 i 165, 1978 poz. 31 § 2 p. 29 p. a-f). Ustawa z 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. poz. 105) ogranicza swą moc obowiązującą w stosunku do obywateli państw obcych zatrudnionych w misjach dyplomatycznych i podobnych placówkach.

W 1976 r. ukazały się dwa ważne rozporządzenia Rady Ministrów, najpierw w sprawie warunków, trybu i organów właściwych do wydawania zagranicznym osobom prawnym i fizycznym uprawnień do tworzenia przedstawicielstw na terytorium PRL dla działalności gospodarczej (rozp. z 6 II 1976 na podstawie ustawy z 18 VII 1974 o wykonywaniu handlu — Dz.U. 1976 poz. 63), potem w sprawie wydawania zagranicznym osobom prawnym i fizycznym zezwoleń na prowadzenie niektórych rodzajów działalności gospodarczej (rozp. z 14 V 1976 na mocy ustawy o wykonywaniu handlu i ustawy o wykonywaniu i organizacji rzemiosła — Dz.U. 1976 poz. 123).

Szczególnie dużo zmian przepisów dotyczących cudzoziemców zanotowano w 1977 r. Najpierw zmianie uległa ustawa o cudzoziemcach z 29 III 1963, głównie w zakresie wymiany zagranicznych środków płatniczych na złote polskie (ustawa z 31 III 1977 Dz.U. poz. 45), co pociągnęło za sobą dwa rozporządzenia ministra finansów w sprawie pokrywania przez obcokrajowców kosztów pobytu względnie zakupu paliw płynnych: rozp. z 24 IV 1977 (Dz.U. poz. 49) i rozp. z 29 VI 77 (Dz.U. poz. 91). Rozporządzenie ministra administracji z 25 X 1977 określiło warunki najmu budynków i lokali przez cudzoziemców dewizowych (Dz.U. poz. 250). Ważne też są trzy ustawy z 17 XII 1977 o morzu terytorialnym (Dz.U. poz. 162), o pol-

skiej strefie rybołówstwa morskiego (Dz.U. poz. 163) z dwoma rozporządzeniami Rady Ministrów, jednak już z 1978 r. (z 27 II 1978 — Dz.U. poz. 7 i 26 V 1978 Dz.U. poz. 57), wreszcie o szelfie kontynentalnym (Dz.U. poz. 164). Wspomnieć wreszcie należy, że pod koniec 1977 r. w „Dzienniku Ustaw” ogłoszono ratyfikację dwóch bardzo ważnych paktów międzynarodowych, które mają także dla cudzoziemców pewne znaczenie. Są to: Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarte do podpisu 19 XII 1966. Uchwały Rady Państwa o ratyfikacji noszą datę 3 III 1977 (Dz. U. poz. 167 - 170). Z 1978 r. trzeba odnotować — poza wspomnianymi już rozporządzeniami dotyczącymi strefy rybołówstwa — rozporządzenie Rady Ministrów z 20 I 1978 zmieniające rozporządzenie w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych (Dz.U. 1978 poz. 1).

Zainteresowanego tymi problemami czytelnika należy też odesłać do „Monitora Polskiego” nie tyle do hasła „cudzoziemcy” w skorowidzu, ile do haseł o przepisach dewizowych i gospodarce terenami.

Autorka zdawała sobie w pełni sprawę, że jej praca nie zachowa długo pełnej aktualności. Przewidywała m. in. — chyba na podstawie informacji urzędowych — że mają być uchwalone: kodeks handlu zagranicznego (*Aussenhandelsgesetzbuch*) i nowa ustawa o prawie autorskim, który to akt ustawodawczy zapowiada nie tylko we wstępie (s. 14), lecz także w tekście (s. 141 przyp.). Te oczekiwania się nie spełniły, ale Rada Państwa ratyfikowała Powszechną Konwencję o prawie autorskim w zrewidowanej jej formie z 24 VII 1971 (Dz.U. 1978 poz. 28 i 29).

Stanowisko prawne cudzoziemca nie jest dokładnie i przejrzyście sprecyzowane; łatwo można pominąć przy systematyzowaniu tego prawa jakiś przepis. Toteż akty normatywne dotyczące cudzoziemców nie widnieją niekiedy wcale w skorowidzach do roczników „Dziennika Ustaw” pod hasłem „cudzoziemcy” (patrz ustawa z 12 VI 1975 o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i rozporządzenia Rady Ministrów z 1976 r. o działalności gospodarczej cudzoziemców). Łatwość zaznajomienia się z obowiązującymi w tej dziedzinie przepisami jest podstawowym warunkiem praworządności. Najbardziej kompetentne do udzielenia wiążących informacji jest Ministerstwo Spraw Zagranicznych, albo Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Zaslugą autorki omawianej pozycji jest opracowanie tego — we wszystkie gałęzie prawa sięgającego — problemu. Dyrektor Instytutu Państwa i Prawa PAN wyraził autorce słusznie się jej należące wyrazy uznania.

Karol Marian Pospieszalski

CHRISTIAN HACKE: *Die Ost- und Deutschlandpolitik der CDU/CSU. Wege und Irrwege der Opposition seit 1969*. Verlag Wissenschaft und Politik, Köln 1975, 148 ss.

Książka Ch. Hacke w sposób zwięzły i interesujący porusza istotne dla wzajemnych stosunków Wschód—Zachód zagadnienia koncepcji polityki zagranicznej zachodnoniemieckiej opozycji parlamentarnej. Punktem wyjścia analizy i oceny stanowiska CDU/CSU wobec tzw. niemieckiej i wschodniej polityki rządu Republiki Federalnej jest zawarta w oświadczeniu R. Barzela krytyka pierwszych pertraktacji